

НАША ІСТОРІЯ

УДК 691.116

DOI: 10.30838/J.BPSACEA.2312.010721.122.775

МАЛОВІДОМІ СТОРІНКИ ЖИТТЯ І ДІЯЛЬНОСТІ
ІВАНА МИХАЙЛОВИЧА ТРУБИ¹
(1878–1950 рр. до 140-річчя з дня народження)

МАТРОСОВ Я. М., *інженер*

Дніпропетровська обласна організація Національної спілки краєзнавців України, вул. Д. Яворницького, 19/1, 49000, Дніпро, Україна, тел. +38 (099) 043-70-96, e-mail: yaroslavnikol180@gmail.com

Анотація. Постановка проблеми. Висвітлено маловідомі до цього часу сторінки життєвого шляху, педагогічної та архітектурно-будівельної і творчої діяльності українського громадського діяча І. М. Труби (1878–1950). Наведено факти про його наукову роботу в м. Полтава та аналіз його публікацій. Проаналізовано першу наукову працю І. М. Труби, присвячену економічній доцільності діяльності Полтавського товариства взаємного страхування майна від вогню. Описано переїзд ученого до Катеринослава, його активну участь у товаристві «Просвіта», педагогічну діяльність у школах та технікумах, а також роботу інженером в Управлінні Катеринославської залізниці. Висвітлено труднощі І. М. Труби в боротьбі за життєвий простір, допомогу однодумців на шляху до світлого майбутнього. Підкреслено значимість ученого в розвитку освіти Катеринославської губернії, а також його багатогранність.

Ключові слова: *І. М. Труба; письменник; викладач; будівельник; науковець; митець; історик; правник*

LITTLE KNOWN PAGES OF LIFE AND ACTIVITY OF
IVAN MYKHOLAIOVYCH TRUBA
(1878–1950 to the 140-th birthday)

MATROSOV Yar.M., *Eng.*

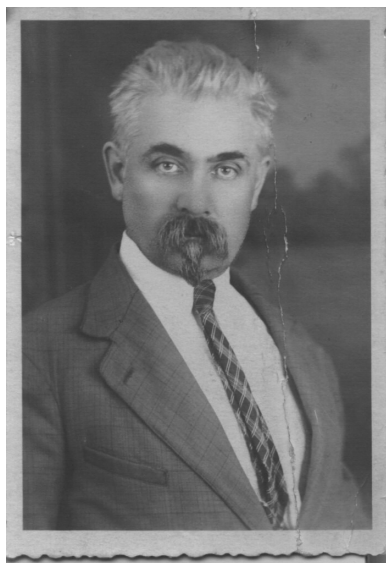
Dnipropetrovsk Regional Organization of the National Union of Local Historians of Ukraine, Dmytra Yavornytskoho Str., 19/1, 49000, Dnipro, Ukraine, tel. +38 (099) 043-70-96, e-mail: yaroslavnikol180@gmail.com

Abstract. Formulation of the problem. Hitherto little-known parts of the life, pedagogical, architectural, construction and creative activities of the famous Ukrainian public figure I.M. Truby(1878–1950), the chronology of his work in the field of creativity, the time of the has been clarified. Scientific activity in Poltava. Added his scientific publications and their analysis, pedagogical and creative activity as a scientist Analyzed his first scientific work devoted to the economic feasibility of the Society for Mutual Fire Insurance. Given its strategic assessment the significance of this work of the author for the state, as a scientist and statesman. Moving to Yekaterinoslav. Participation in “Prosvita” (“Enlightenment”). Work in the field of education. Work in the Office of the Catherine Railway as an engineer. The difficulties of the struggle for life space are described, despite the innate abilities and willpower to achieve the set goal. Help of like-minded people on a common path to a “bright future” his thoughtfulness has been honed. Economist, structure-creator of an organization, an enterprise. **The purpose of the article is** to supplement the compiled monograph on the life and work of I.M. Truby. **Conclusions.** The significance of I.M. Truby in the development of education in the Katerinoslav (now Dnieper) region is highlighted. It is known that during the Bolshevik regime, in his homeland, Ivan Truba was considered an enemy of the people (which was not specified), as a Ukrainian bourgeois nationalist. And therefore, all his activities were given political anathema. Archival materials have been studied and analyzed, on the basis of which the conclusion is drawn – the significance of I.M. Truba is manifested as a person, a citizen is a patriot, namely of the Ukrainian people. The activities of Ivan Mikhailovich during his life were marked by their versatility, namely: pedagogicalism, enlightenment, political, cultural and social activities, national patriotism, writing, scientific creativity.

¹ Стаття подається в авторській редакції.

Keywords: *I.M. Truba; writer; teacher; builder; scientist; historian; lawyer*

Творча діяльність Труби І. М. вже була частково висвітлена автором в одній з минулих публікацій [1].

Іван Михайлович Труба (1878–1950)

Постановка проблеми. Осівши у Катеринославі (теперішнє місто Дніпро) після перебування у засланні за участь в студентських протестах проти Царського режиму в Санкт-Петербурзі. У 1907 році екстерном захистив діплом з відзнакою [2]. Шукаючи собі засоби існування – «на хліб і одежу», (як він пише з Катеринославу своїй дружині в Полтаву 29.05.1907р. [ПАА]*) – одними з перших його працевлаштувань у Катеринославі стали Комерційне училище, де викладав математику і фізику. Директором був Антон Степанович Сінявський [3, с. 406–411], (лист І. М. Труби з Катеринославу до Віри Петрівни (до дружини) в Полтаву, від кінця вересня 1907 року [ПАА]). Початкові школи дітям іудейського віросповідання: у жіночій єврейській гімназії, – пані Песі Лейбівни Іоффе** [4, с. 279] викладав фізику і космографію; в жіночій гімназії

С. М. Юдкович***[3, с. 447] (лист І. М. Труби з Катеринославу до Віри Петрівни в Полтаву від 03/IX/1907року[ПАА]); С. М. Юдкович [4, с. 279], та на залізничних технічних курсах у комерційному училищі Г. Г. Свиди [3, с. 447; 5]. «Також обіцяли вчительську посаду у Виноградова»**** (лист від І. Труби з Катеринославу в Полтаву до Віри Петрівни (лист в кінці серпня 1907 року, на бланку Катеринославської «Просвіти» [ПАА]).

Треба зазначити, що на той час у Івана Михайловича вже була перша дитина – син – хлопчик Юрко, народжений в 1906 році, та вже невиліковно хворим, який помер в 1915 році. Весь цей час Вірі Петрівні (дружині) доводилося перебувати з хворою дитиною у батьків чоловіка в місті Сосниці Чернігівської губернії; їздити на консультацію до лікаря в Петербург, та жити на цей час у близьких друзів свого чоловіка – Теремовських : Володимира Олексійовича [5] (техніка-будівельника, який залишив по собі в Санкт-Петербурзі декілька цивільних багатопверхових будівель [6, с. 297], (відомості поновлені через інтернет за допомогою завідуючої бібліографічним відділом бібліотеки Дніпровської Державної Академії А-Б Академії – Бобровник (Луніної) Ірини Юрїївни) – та його дружини – Марії Іванівни, які мешкали по вул. Гоголя, № 21, майже в притул до Ісааківського Собору.

*** Приватна жіноча (Єврейська) гімназія С. М. Юдкович з правами для учнів (вул. Тиха, 8). Нині вул. Мечникова [12]. За цією адресою можна вважати зародження усіх майбутніх технічних учбових закладів у Катеринославі. Нажаль, будівля не збереглася. Утримувачка гімназії Сура Моїсїївна Юдкович [4, с. 279].

****Можливо Іван Михайлович мав на увазі – надв. Радника Івана Феодоровича Вертоградова – засновника приватної чоловічої гімназії, з правами для учнів, що на вул. Упорна, (нині вул. Глінки [12; 11; 4, с. 270], оскільки серед ведучих діячів освіти Катеринослава того часу, прізвище Виноградов в довідниках не значиться.

*[ПАА] Абревіатура – Приватний Архів Автора. Листи та інші матеріали, що зберігаються у приватному архіві автора [ПАА].

**Приватна жіноча (Єврейська) гімназія П. Л. (Песя Лейбівна) Іоффе (утримувачка гімназії, з урядовими правами для учнів), (вул. Базарна, 13) [4, с. 279] нині вул. Чернишевського [12].

Про цю родину та про інших друзів родини ТРУБИ варто буде згадати колись окремо.

Сьогодні, на квартирах в Полтаві, де Іван Михайлович в цей час мав наукову працю [7], яку йому влаштував товариш по Петербургу, депутат Полтавської Міської Думи, завідувачий місцевим Губернським статистичним бюро – Григорій Григорович Ротмістров.

Та от, до наукової праці: в згаданий час, в Полтаві настала ювілейна дата – 40 років створення у 1863-му році «Товариства Взаємного Страхування майна від огню» в місті Полтава. Правління цього «Товариства» вирішило відзначити ювілей цієї події «Історичним нарисом».

Є доцільним зупинитися ретельніше на цій праці, хоч була створена російською мовою і потребувала деякого перекладу. Праця, «Нарис» – була присвячена 40-річчю створення у 1863 році в Полтаві «Товариства Взаємного Страхування майна од огню». Скориставшись нагодою, І. М. Труба цією роботою, виступив не лише як фахівець в галузі статистики, а й як історик, економіст та правник. Праця налічує близько 300 сторінок по 2,5 тисячі знаків. Це фактично була його перша наукова дисертація. Перші 80 сторінок, із графіками та таблицями, присвячені розділу «Відомості про рух Товариства взаємного страхування в м. Полтаві з 1 листопада 1863 р. по 1 січня 1904 р.». У I-й главі, а саме: Виникнення та розвиток «Товариства» (с. 9–14); II-й: Органи керівництва (с. 15–31) із підглавами: – Загальні збори, Управління, Наглядний Комітет, Ревізійні Комісії, Спеціальні Комісії; III-й: Діловодство. Положення службовців. Нагороди та фонди (с. 31–40) із підглавами: Канцелярія, Технічний відділ, Книги, Матеріальне забезпечення службовців, Допомога, нагороди та фонд пожежним службовцям, Стипендії та ювілей; IV-й: Страхова операція (с. 40–73) із підглавами: Фінансовий звіт, (графіки), Ріст і розміщення запасного капіталу, Ріст страхової суми, Гарантія страхової суми запасною сумою, Переоцінка, Золоті поліси,

Пожежі, Райони пожежної небезпечності; V-й: Каса суд на заміну дахів (с. 73–80) із підглавами: Взаємовідносини між «Товариством» та Міською Думою, Місце Полтавського «Товариства» серед інших «Товариств», та Висновок. Усі ці дослідження були викладені на підставі архівних матеріалів за усі історично зазначені 40 років. Проаналізовані по-роках свого існування, були надані рекомендації, які увійшли у новий *СТАТУТ Полтавського Товариства Взаємного страхування майна од огню* із змінами та додатковими постановами Загальних Зборів, Управління Товариства і Наглядного Комітету. *СТАТУТ*, із передмовою складача, як скромно іменує себе автор, що на *Додатку I* Нумерація сторінок рахується з початку. С. 1–52 має розділи: *Загальні положення, Про збори страховальників, Про управління справами, Про страхування, Про компенсацію пожежних збитків та Про суми взаємного страхування*. Налічує 61 параграф, підписаний Директором і начальником відділення «Товариства»; *Інструкції про порядок діяльності Управління справами* к приведенню до виконання відповідно до §19 Статуту (с. 53), та Положення про Наглядний Комітет «Товариства» з 9-ти параграфів (с. 67), а також «А» «ПРОЕКТУ ПРАВИЛ видачі суд неможливим членам-страховальникам на заміну існуючих солом'яних, дерев'яних, і очеретових покрівель залізними або черепичними» із одинадцятьма параграфами» з 11 параграфів (с. 73).

Надалі додається Таблиця збору «премій» «Товариством» при прийнятті на страх будівель міста Полтави в різні періоди часу: за 1863-й, 1864-й, та на усі наступні роки. Таблиця премій нерухомого майна розділена по 4-м розрядам у відношенні на 1863-й, 1884-й та на наступні роки, на кожні 1 000 рублів страху. До 1-го розряду були віднесені: 1. Лавки міські та громадські, кам'яні та цегляні, покриті залізом або іншим вогнетривким матеріалом: а) В якому не знаходиться складу гарячого вина та інших швидкозапалистих речовин. б) В яких знаходиться склад гарячого вина

та інші вогнебезпечні речовини. 2. Домівки житлові і будови кам'яні покриті залізом або іншим неспалимим матеріалом надійно, в яких не використовуються ремесла і промисла більш-менш схильних до небезпеки від огню, і в яких проживають: а) Сам господар і мало хто з наймачів, до того ж безпечне сусідство; б) Сам господар (або без нього) та багато найманців або небезпечне сусідство; в) багато родин та небезпечне сусідство; г) Теж саме що і в), але, якщо в них трактири, харчевні, та ливарні будинки або склад вина та інші вогнебезпечні матеріали, такі як сало та інше. 3. Дома і будівлі в яких містяться вогнедіючі закладу, такі як лазні, кузні, каретні майстерні, пекарні, крупчасті млини, і т. ін.

Примітка: сусідніх будівель дерев'яних, суміжних з будинками кам'яними критими залізом і дранкою, не брати до уваги як небезпечним сусідством, так само шинків що знаходяться в кам'яних будівлях не брати до уваги як небезпечними.

До 2-го розряду: 1. Лавки міські та суспільства, змішані дерев'яні з цегляними що криті залізом або іншим негорючим матеріалом: а) У яких не знаходиться складу вина і інших удобосгораємих речовин; б) У яких знаходиться склад вина та інші удобосгораємі речовини. 2. Будинки і споруди змішані дерев'яні з цегляними, криті надійно залізом, в яких не виробляється ремесл або промислів, більш-менш схильних до небезпеки від вогню, і в котрих проживають: далі тариф ділиться на підпункти а), б), в), якими визначається контингент проживаючих і рід занять в цих приміщеннях, відповідно – їх пожежонебезпека, і від цього визначається розмір страхового внеску – «премії». .... Всього в том розряді 6(шість) пунктів із підпунктами, тарифи котрих змінюються по-зростаючої. 6-й пункт – Дома і будівлі дерев'яні криті залізом, в яких містяться шгнедействующие закладу, як то: лазні, кухні, пекарні і т. п.

До 3-го розряду: 1. Лавки міські та суспільства, дома і будівлі дерев'яні, криті деревом або толем : а) у яких не знаходиться

складу вина і інших удобосгораємих речовин; б) у яких знаходиться склад вина та інші удобосгораємі речовини. 2. Дома і будівлі криті деревом серед міста, де відсутні суміжні будівлі криті соломною або камишем та очеретом в яких не виробляється ремесл або промислів, більш-менш схильних до небезпеки від вогню, і в котрих проживають. Далі тариф ділиться на підпункти а), б), в), якими визначається контингент проживаючих і їх рід занять в цих приміщеннях, відповідно їх пожежонебезпека, а від цього розмір страхового внеску – «премії». *Примітка:* До того ж розряду підлягають будинки і будівлі дерев'яні, криті деревом, що знаходяться між будівлями критих соломною, в яких не проводиться ремесел і промислів більш-менш схильних до небезпеки від вогню і в яких живуть.

До 4-го: 1. Лавки, міські і громадські, криті соломною або очеретом. 2. Дома та будівлі криті соломною. 3. Дома та будівлі криті соломною, в яких містяться вогнедіючі заклади, як-то: лазні, кузні, пекарні, пивоварні, і т. ін.

В 1-му розряді страхувальний збір – «премії» визначався, або мусив би визначатися відповідно до таблиці, від 2-х до 5-ти рублів; в 2-му від 3-х до 7 рублів; в 3-му від 3-х до 8-ми рублів; в 4-му 12...14 рублів на рік (с. 80–84).

Наступною частиною праці – *Додаток II* (с. 85–97): Особистий склад посадових осіб товариства, і таблиця Загальних Зборів за весь історичний період по роках з числом голосів поданих за кожну кандидатуру «за» і «проти»: «А» – *Посади що заміщуються по виборам Загальних зборів : Голови і секретарі; Наглядний Комітет; Склад управління; Ревізійні комісії; Оцінювачі . «В» – Посади по найму : Бухгалтерія; Помічники бухгалтера; Молодші помічники бухгалтера; архітектори; креслярі; Кур'єри (сторожа); Спеціальні комісії.* (с. 98–100); Таблиці загальних зборів : з висвітленням за кожний історичний рік – датою зборів; числа присутніх; числа членів Товариства та їх відсоток до загальної кількості присутніх. *Додаток III*

(с. 101–175) – ТАБЛИЦІ Фінансових та страхових операцій в усіх їх функціях відповідно до вимог СТАТУТУ по 1906-й рік свого існування.

Нарис містить плани міста Полтави, з околицями, у 3-х варіантах: усі з умовними позначеннями, з окресленням частин міста, назвами селищ, вулиць і т. ін. План розділений на III Частини, а в доповіді (*) зазначено які райони та вулиці належали до кожної з частин міста.

Додатково до цієї праці, автор (*) склав ще чотири ДОПОВІДІ до Загального Збору страховальників Полтавського «Товариства» від огню свого майна, від імені*) «Комісії по використанню з практичною метою матеріалів «Історичного нарису», за такими темами: «Про заміну існуючих загальних зборів членів-страховальників загальними зборами їх уповноваженими», «Про складання річного звіту операцій Товариства», «Про зміну тарифу премій» та «Про діловодство по касі суд».

Зупинимось на тому, про що йдеться в кожній з доповідей. В першій, проаналізувавши досвід діяльності «Товариства» попередніх років, яка відноситься до §11 СТАТУТУ присвяченого виборам страховальників «Товариства». Із використанням статистики, автор покладається на те, що натеper число членів «Товариства» значно збільшилося і нараховує більш як 2 400 членів, а як так, то, не усі можуть вирішувати свої справи у повному складі, та доводить чому. І тому пропонує обирати одного уповноваженого із 25 членів Товариства, показує яким чином. З урахуванням наступного досвіду: 1). Справа в тому, що склад зборів кожен раз залежав від випадкових факторів, а тому він був не постійний і звідси виникали розбіжності при прийнятті рішень, оскільки їх розв'язання потребує певної підготовки та знайомства з ходом роботи Товариства. Відповідно невисока ефективність Зборів. 2) Всім нинішнім Загальним Зборам в більшій чи меншій мірі притаманний характерний недолік всіх подібних установ – штучність більшості, яке іноді бере перевагу вельми незначною кількістю, а

іноді зовсім не відображає волі дійсної більшості страховальників. 3) Інтелігентна частина страховальників не має можливості в теперішній час впливати на більшість зборів, і тому спостерігається небажане явище – індиферентне ставлення більш освіченої частини страховальників до справ Товариства.

Взагалі помітно падіння авторитету таких випадкових зборів до справ Товариства. Задля усунення зазначених недоліків КОМІСІЯ вважає за доцільне залишити пропозицію Урядового Статуту заміною Загальних Зборів їх уповноваженими. Та Урядовий Статут в основу такої заміни кладе *майновий ценз страховальників*. Але, з огляду на те, що подібна система виборів в Полтавському «Товаристві» взаємного страхування вже раніше була, – в першому 10-річчі його існування, і викликала невдоволення і байдужості до справи, Комісія вважає *майновий ценз* для вибору уповноважених, що замінюють собою зібрання всіх страховальників, *незадовільним* з причин місцевих умов. Тому Комісія вважає за потрібне зберегти існуюче нині право кожного страховальника мати рівний голос у вирішенні справ.

Тобто з урахуванням історичного досвіду, статистики, різних факторів, та таким чином, щоб кожний член цього «Товариства», мав однаково, незалежно від страхової суми, свого страхового внеску (премії), кількості майна, будівель, і т. ін., через своїх уповноважених брати участь в справах «Товариства», число яких, щоб збори були працездатні, без зайвої витрати часу, дорівнювало б 100 (приблизно на 25 чоловік один уповноважений). Щоб страховальники, різних категорій МАЙНА могли б взяти участь у виборах, по-перше – у найбільшій кількості, а по-друге – із впевненням, що вони зможуть провести уповноважених осіб, їм близько відомих, то обрання уповноважених проводиться для кожного району міста особливо.

У цих цілях місто розбивається на такі приблизно рівні райони, де б жили страховальники більш знайомі один з

одним, де б не було занадто різкого розмежування у вартості окремих майн. Також можуть бути прийняті до уваги зручності спілкування та сполучення, оскільки дальність відстані завадило б багатьом брати участь в зборах; скорочувати число їх членів.

*Полтавское общество взаимного страхования от огня имуществ. Комиссия по использованию в практических целях материалов «исторического очерка». Доклад об изменении тарифа премий Комиссии по использованию в практических целях материалов «Исторического очерка» общему собранию членов страхователей Полтавского общества взаимного страхования от огня имуществ; Доклад о замене существующих общих собраний членов-страхователей общими собраниями их уполномоченных [и др.; Полтава, 1907, 4 с.; 36 с.].

Автор: Полтавское о-во взаимного страхования от огня имуществ.

Вироблений підрахунок показав, що оптимальне число таких районів дорівнює семи.

Кожний район позначений: числом одиниць страхового майна, його загальної вартості, числом страхувальників та уповноважених

На підставі викладеного Комісія доводить, що як із центральної частини міста (до якої належать 1), 2) та 6) і 3) райони), район 6) відокремити і віднести до околиць то представництво околиць майже зрівняється із числом представників із центру.

Виходячи з викладених міркувань, та Найвищого Веління від 9 Августа (Серпня) 1906 р. П. Міністр Внутрішніх Справ може в будь-який момент (наприклад після відповідного клопотання будь кого з членів «Товариства») замінити нинішні Загальні Збори на зібрання уповноважених (на збори) від майнового цензу страхувальників, що є не бажаним. Комісія пропонує Загальному Збору негайно ж клопотати перед Паном Міністром В С про зміну §11 Статуту у формі, що враховує *при збереженні представницької форми зборів*, виключити

майновий ценз, який, з огляду на особливості місцевих умов, може сильно відіб'ється на складі Зборів, що дає постійно перевагу меншості центральних міських страхувальників, і навіть лише тільки їх пільговим власникам, яких інтереси по багатьом питанням суперечать інтересам дрібних і платних страхувальників. Оскільки, існуюче право кожного страхувальника мати один вирішальний голос, дало багато доказів своєї корисності, залучаючи компетентних осіб до справ Товариства, при вирішенні питань на Загальних Зборах : Нижче Комісія наводить запропонований змінений §11 Статуту із 12-ті пунктами.

Тут І. Труба не міг бути автором Доповіді до Загального Збору «Товариства» страхувальників від огню, оскільки не був його членом, але, в тексті прослідковується його рука та духовність, як автора, бо вже мав бунтарський та письменницький досвід. Треба зазначити, що на це різке підвищення чисельності членів страхувальників од огню майна передувала революційна діяльність селян по всій Росії 1905–1907 року із бунтами та підпалами поміщицьких маєтків, про що, як автор, І. Труба із жалістю описував в оповіданні «Подорож на села» (з натури) [науково-літературний місячник «Нова Громада», 1906, № 4, с. 108–118]. – Автор висвітлюється як економіст та будівельник господарської структури чималого «Товариства», що нараховувало близько 4-х відсотків від числа мешканців міста Полтава на той час, і його значимість для України, для українців, як особистість. А якщо так, то надалі буде висвітлено ретельніше подробиці життя і діяльності І. М. Труби здобуті автором.

Наступна ДОПОВІДЬ Комісії «Про складання річного звіту операцій «Товариства» своєю назвою говорить сама про себе: але, Комісія розглянув, як приклад, найбільш повний звіт за 1905 рік, знайшла наступне. З погляду на отримані із денної касової книги данні, неможливо встановити у якому стані знаходиться майно «Товариства» взаємного страхування на початок нового операційного року – в

сприятливому або несприятливому? До всієї маси рахунків до них немає жодного рядка пояснювального тексту, який зробив би його доступним до найширших верств страхувальників. По цьому Комісія вважає, що до цифрових матеріалів повинен передувати на початку звіту загальний нарис про операції «Товариства» за звітний рік, і висновок про стан справ установи взагалі. До того ж Комісія вважає, за доцільне щоб цифровий матеріал річних звітів був максимально скорочений, не на шкоду ясності, бо займає дуже багато місця за рахунок їх повторень, та повторення повинні бути усунені відповідним розміщенням даних. Оскільки Загальні Збори вирішують усі питання не передбачені Статутом, то усі Постанови, що мають відношення до ведення справи, прийняті Загальними Зборами обов'язкові як для Управління так і для усіх страхувальників, то їх оголошення у яких вирішуються питання, що мають принципіальний характер, бажане у вигляді скорочених резолюцій, на кінці річного звіту за увесь період звітного року.

В річних звітах на початку і кінці даються числа, що визначають склад «Товариства», суми застрахованого майна за розрядами, підрозділ на платну і безкоштовну частини і та «премія», яку «Товариство» втрачає на пільгових страхуваннях.

Такі підрахунки необхідні для з'ясування зростання «Товариства», для порівняння його з аналогічними установами Росії, для визначення деяких дуже важливих явищ його розвитку, як наприклад, кількість і страхова сума за додатковими переоцінками існуючого вже на страху майна; розмір знищення страхового договору через ветхість будівель, який з'ясує, як довго споруда може перебувати на пільгу, і як це може позначитися на матеріальному добробуті «Товариства».

Ставлячи потім ще таку вимогу цим статистичним даним, як зіставлення від часу до часу пожежних збитків зі стягнутої премією для кожної категорії застрахованих і полегшений прийом відшукання премії,

загублені на золотих полісах, Комісія вбачає бажаністю:

По-перше – вести підрахунки для вступників, які виходять і переходять на пільгу страхувань по одному і тому ж типу, тобто, в підрахунках давати страхову суму, число майна і споруд. Рахунок полісами скасувати.

По-друге – всі ці дані повідомляти не тільки стосовно до 4 розділах будівель, але розчленувати їх за ступенем пожежної небезпеки від сусідства.

Маючи такі підрозділи не важко простим множенням на премію з кожної 1 000 крб. ризику отримати повну премію від кожної категорії застрахованих.

Додані до звіту відомості про пожежі дають дуже цінний матеріал для перевірки тарифу премій. Але щоб полегшити відшукати зв'язок між відомостями звіту і книгами Управління було б пожежну відомість поповнити зазначенням на номер поліса постраждалого майна і рік страхування споруди.

У Доповіді «Про зміну тарифу премій» Комісія виходила з того, що обміркувавши вказівки «Історичного нарису» щодо недостатньої відповідності між стягнутою «Товариством» премією та виданими пожежними збитками для різних категорій будівель, та прийшла до висновку, що треба переглянути застосований нині тариф в такому напрямку, щоб він відповідав цілком своїм цілям, як його розуміє Комісія. Так само Комісія детально ознайомилася з грошовими операціями Товариства – його приходом і витратою, а також зі станом запасу на суми ризику за весь минулий 43-річний період. На підставі даних минулого досвіду свого Товариства та відомостей про деякі Товариства, близьких за умовами своїх операцій до нашого, цілі, переслідувані нормальним тарифом, представляються такими: Якщо платежі не обтяжливі, а виключно сприятливі – місцеві умови сприяють малої пожежності, то, по накопиченню достатньої суми відсотків з якою досить на погашення всіх витрат, що відповідають тим страхуванням, які утворили запас, звільнити їх від платежу

зовсім. Якщо з плином часу дохід з капіталу буде більше, ніж то необхідно для стійкості Товариства, то надлишки не повинні бути витрачені на сторонні страхування справи; вони повинні служити лише підставою для зменшення премії всім страхувальникам. Зростання запасу повинен знаходитися в суворій відповідності з сумами ризику, тобто запас повинен рости пропорційно страховій сумі, і без ґрунтовних причин, наприклад величезної пожежі, не можна допускати зупинки в його накопиченні.

Мірою забезпечення повинна служити сума забезпечення кожної 1 000 рублів страхової суми. Принцип взаємного страхування зобов'язує кожного страхувальника однаково брати участь у внесенні витрат по організації справи, згідно з розміром страхової суми і незалежно від матеріалу споруди. Забезпечення повинно бути однаково для всіх видів і родів страхування.

Будівлі поділяються на кілька категорій в зв'язку зі ступенем їх пожежної небезпеки для того, щоб кожна така категорія самостійно погашала пов'язані з нею пожежні збитки. В наступному, по тексту Доповіді, дається аналіз діяльності Товариства в накопиченні (та збільшенні) запасного капіталу за минулі 1884–1895 роки і за для утримання премії на рівні 40 рублів на кожні 1 000 руб. ризику, пропонується скоротити деякі витрати: на ведення справи, на благодійність, зміною тарифу, уникати задоволення приватних клопотань і продовженням терміну платних років для всіх *Нових* надходжень – до 12 років. Таке ствердження ґрунтується на порівнянні з відомостями 1900 року щодо аналогічними Товариствами взаємного страхування 5-ти міст Росії, практикуючих на видачу Золотих полісів, де премія коливається від 55 до 108 рублів. В Доповіді Комісія посилається на вимогу якій тариф повинен відповідати; пропонує нову форму вироблену на підставі матеріалів «Історичного нарису» з дотриманням точного математичного підрахунку і надається в короткому схематичному вигляді для його перевірки (*с. 2).

Надалі Комісія аналізує економічні недоліки діяльності «Товариства» за минулий 1903-й та 1906-й роки і пропонує певні, але найменші зміни до нарахування премій за ради їх справедливості та уникнення непорозумінь та навіть шкоду «Товариству», наприклад:

Фабрично-заводські будівлі не приймати на страх зовсім (як того вимагає Урядовий Статут);

Самостійні торговельні заклади позбавити права на пільгу по платежу і премію стягувати у весь час страхування за їхніх розрядах, відносячи до небезпечного ризику.

Комісія наводить приклад надмірного збитку відносно до стягненої премії, посилаючись на «Нарис». Надаються обґрунтовані розрахунки на тариф з урахуванням матеріалу стін будівлі, даху, пожаробезбечності, розуміння «безпечного» сусідства (у слідстві визначення вогнебезбечності). Визначення щорічних витрат на ведення СПРАВИ по кожному з 4-х розрядах на такі платні посади як члени Правління та канцелярії (В доповіді надаються РІВНЯННЯ розрахунків розміру премії; – за обмеженістю розміру статті, не наводяться).

Такий розрахунок може завжди давати вірне уявлення про те, на скільки вдало Суспільство впоралося за протік операційного року зі своїм завданням.

Вважаючи за необхідне привести в згоду Статут Товариства з викладеними принципами і підставами табеля, Комісія пропонує Загальним Зборам порушити перед Паном Міністром Внутрішніх Справ клопотання про такі зміни СТАТУТУ:

§27. Нерухоме майно приймаються до страхування згідно певним нижче в цьому Статуті правилам. Не приймаються на страх будівлі, призначені для публічних видовищ, фабрик і заводів, товарних складів і легкозаймистих речовин, як то дьоготь, смола, спирт, пенька, льон і т. ін. і прийшли старіння будівель.

§30. Більша чи менша небезпека від пожежі залежить: а) від матеріалів з яких побудовані стіни і дах будівлі; б) від

приміщення в цьому будинку або його частині торгово-промислових підприємств, товарних складів, ремесл і занять, які користуються вогнем, легкозаймистими речовинами від сусідства на невеликій відстані (не більше 4 саж.) будинків, не приймаються в Товаристві на страх в слідстві їх небезпеки; від стану самих застрахованих будівель; від присутності у дворах лісових, сінних і т. п. складів.

§41. Додати: в усіх згаданих випадках, будівлі, в яких відбулися зміни, переводяться в категорію більшої небезпеки і залучаються до додаткового платежу, згідно зі встановленим тарифом.

§56. Додати: *Примітка*: Понад витрат позначених в §56 Статуту, можуть бути вироблені витрати лише з сум чистого прибутку, отриманого, після виконання цих трьох статей, вважаючи, що в запасний капітал необхідно поповнювати і за попередні роки, якщо тоді не було належного відрахування.

§57. Додати: Зміна платного терміну а так само позбавлення деяких найбільш збиткових категорій страхувань права на пільгу (наприклад, торгові приміщення), може бути вироблено на розсуд Загальних Зборів «Товариства».

Примітка: Якщо в будинку, звільненому від платежу премії відбудеться зміна, що підвищує його пожежну небезпеку згідно §30 цього Статуту, то власник залучається до сплати на повний період років до переведення на пільгу в розмірі, що дорівнює різниці стягнень, відповідної колишньої і тій що стала слідком пожежної небезпеки тієї будівлі.

§59. Якщо запасний капітал зменшиться по якійсь причині до розміру, коли кожна 1 000 руб. всього наявного страхового ризику матиме забезпечення менш 40 руб. запасу, то Загальні Збори вживає заходів до посилення своїх коштів, наприклад: збільшенням тарифних ставок по страхуванню будівель, залученням пільгових страхувальників до нового платежу по розкладці і приговору страхувальників і т. п.

Наприкінці цієї Доповіді Комісія пропонує ТАРИФ ПРЕМІЙ 1907 року за для 4-х розрядів страхового майна та річної премії з кожної 1 000 рублів страхового ризику: до I розряду – стіни цегляні; дах залізний або з черепиці; II розряд – стіни дерев'яні; дах міцний; III розряд – стіни дерев'яні; дах дерев'яний; IV розряд – стіни дерев'яні; дах критий соломною.

По категоріям: а) Будинки та споруди житлові і холодні, не мають торгово-промислових і ремісничих підприємств; I роз. – 2 р. 50 к.; II роз. – 3 р. 50 к.; III роз. – 3 р. 50 к.; IV роз. – 8 р.; б) Будівлі житлові і холодні, в частині яких розміщені торгово-промислові підприємства, товарні склади, заняття і ремесла користуються вживанням вогню і займистими речовинами, схильні до небезпечного сусідства, мають у дворах склади; I роз. – 3 р.; II роз. – 4 р. 50 к.; III роз. – 5 р.; IV роз. – 8р. *Категорії а) і в) користуються звільненням від платежу премії на невизначений час після 12 платних рокі*.

с) Самостійні торговельні заклади, як-то: лавки, склади і т. ін.; I роз. – 3 р.; II роз. – 4 р. 50 к.; III роз. – 5 р.; IV роз. – 8 р. *Категорія с) – пільгою в платежі не користуються зовсім.*

В «Доповіді» «Про діловодство по касі суд» Комісія звертає увагу на те, що видача суд потребує від Канцелярії ведення 2-х головних Книг (журналів): *касової* та *особового рахунку*. В першій надаються щоденні надходження і витрати. Обсяг її за рік невеликий. За поточне півріччя 1907 року було 107 прибуткових і 87 видаткових статей. Форма книги дуже близька до такої що для страхової операції і пристосована до необхідних для річного звіту цифровим даним. Розглянувши разом з бухгалтером прийшли до висновку, що число і порядок граф приходу цілком відповідає призначенню книги. У витраті ж можна було б зробити невелике скорочення але без істотної користі, оскільки, довелося б отримати меншу сторінку для витрати, ніж для приходу. На думку бухгалтера необхідно змінити форму книги: скоротити число рядків для кожного окремого запису,

оскільки, необхідна тепер запис кожної окремої операції по приходу вимагає подвійного запису – спочатку прописом те, що потім дається цифрах у відповідних графах. Дається приклад. Комісія вважає таку зміну незначною і рівноцінною питанню про те, скільки рядків необхідно пропустити після кожної статті, нині трапляються все різні записи, як це позначається в кінцевому рахунку на обсязі книги і числі транспортів. І за такою своєю рівноцінності за змістом СТАТУТУ та ІНСТРУКЦІЇ та знаходиться цілком в межах волі Управління.

2. Особистий рахунок. Тут Комісія надає пояснення призначенню цієї книги, визначає недоліки з її використання, які теж покладає на нераціональну подвійну запис про стан будь якої суди, висловлює свою думку яким чином можна було б скоротити ці зайві витрати (зміною форми книги). Але, враховуючи на дуже незначну, щорічну видачу позичок (з точки зору нових записів в особовий рахунок – §§ 8,10 Проекту Правил, сплати тривають дуже довго 5 років і більш, а відстрочка первинному терміну сплати практикується часто), однієї нинішньої книги вистачить ще років на 15...20. Якщо ж прийняти нову форму, то прийдеться багато позичок переписувати, а це економічно небажано. Тому, Комісія вважає за доцільним залишити для користування попередню форму книги, обмежившись лише рекомендацією – як можна більше уникати подвійних записів.

//**--....

.... А бідолашний Іван Михайлович в цей час що не день пише листи з Катеринославу до дружини, які завжди починаються зі слів «Кохано жінко...», далі – висвітлення своїх біжучих справ, мрії, про врешті отримати постійну посаду на державній роботі, рахування кожного заробленого рубля, на утримання житла собі та родині, мрія – про врешті мати власну оселю.

Поверненню саме до Катеринославу, Івану Трубі сприяли перш за все, його товариші по Санкт-Петербурзькому українському гуртку студентів та товариші

по Катеринославській «Просвіті», з якими він подружився ще під час свого навчання в Технологічному інституті, або під час свого перебування у Катеринославі у 1905 році після повернення з сибірського заслання. Так, член студентської української спілки, врешті правник за освітою, Микола Васильович Маслов [3, с. 310], викладач комерційного училища, запрошував І. Трубу до Катеринослава, (з листа І. Труби до Віри Петрівни від 29.05.1907 р. в м. Сосницю з Петербурга, де він в цей час захищав свої дипломні проекти [ПАА]): «...Маслов кличе у Катеринославі. Він уже сюди (до Петербургу – примітка автора) не приїде – жандарми заборонили. Живе сам, бавиться фотогр. апаратом». Домовлявся з А. Синявським [3], А. С. Синявський с. 406–411); про надання І. М. Трубі часів на уроки фізики, математики [ПАА].

Коли Труба у 1907 році приїхав до Катеринослава, перш за все пішов до голови спілки «Просвіта» Сергія Онуфрієвича Ліпківського {[3], Ліпківський С. О., с. 283–286), який залишив його у себе на перші дні (Временная вул., 4 – нині вул. Жуковського [29]). «У нього ж позичив і сюртука, сорочки, галстука і т. ін.» [ПАА]. Пішов до Синявського, потім по приватним закладам Міністерства Народної Освіти ....

29 серпня вже «робив іспит» ученицям VI класу гімназії Юдкович [3, с. 447]. З першого вересня вже починалися уроки (Лист І. М. Труби до дружини – Віри Петрівни в Полтаву, від (?) серпня 1907 р. на бланку «Просвіти»), де в цей час на приватній квартирі з хворим Юрком перебувала Віра Петрівна на той заробіток, який І. М. Труба повинен був отримувати за свою наукову роботу в Полтаві, по частково, через Гр. Гр. Ротмістрова (інженер, Гласний Полтавської Думи, товариш Івана Михайловича). Сам І. М. Труба в цей час шукає квартиру в Катеринославі, та знайшовши 3-кімнатну, чекає жінку з дитиною на 14-те жовтня, після того, як ця квартира буде звільнена попереднім мешканцем. Та іще, планує до їх приїзду придбати якусь меблі «хоч саму потрібнішу» (з листа І. М. Труби з

Катеринославу від 3/IX-1907 р. до Віри Петрівни в Полтаву [ПАА]), описує обстановку, просить Віру Петрівну скласти списочок усього, що буде потрібно на зиму, включаючи діжечки під огірки, тарілки, каструлі, сковорідки та таке інше, «...бо обідати доведеться у себе».... «Я мусив замовити собі новий костюм, бо в моєму неможливо вже ходити, замовив звичайну сюртучну пару, сюртук і пальто осіннє..., звітує на кошторис... Бо що поробиш, коли усе так дорого. Боюся, що тобі не доведеться восени шити плаття, хіба як прийде пенсія (пенсія на хворого сина – прим. автора)». Має на цей час уроки в трьох училищах та в гімназії Юдкович [4]. Не з'ясована фінансова ситуація: дожидається структурна «реформа». «Утримувачка гімназії поїхала в Петербург клопотати порушити циркуляр... Не забудь челядку узяти». Віра Петрівна повертається до Катеринославу з хворою дитиною та без прислуги. Адресу цієї квартири в Катеринославі доки виявити не довелося, але певно можна стверджувати, що сімейне щастя тривало не довше як до травня 1908-го року. Хворий Юрко (пухлини мозку), сам не мав покою і не давав покою матері, бо мав сильні головні болі. Віра Петрівна їде з сином в Петербург на повторну операцію. Іван Михайлович очікує другу дитину. Щоб прогодувати себе та сім'ю, оплатити квартиру, мусить одночасно працювати вчителюванням в навчальних закладах у А. С. Синявського [3], Петрової* [4], Юдкович [4], Йоффе [4]*, але, якщо прямувати текстам приватних родинних листів [ПАА], за вчителювання платили почасово, а за часів канікул, які вже почалися, або насувалися, плата не нараховувалася.

А. Синявський оцінюючи Івана Михайловича як достойного фахівця-викладача та педагога і його фінансову ситуацію, відправляє його особисту справу

*Петрова Олександра Гаврилівна, начальниця приватної жіночої гімназії з правами для учнів (Проспект, буд. Арановича, № 110; нині пр. ім. Д. Яворницького) [4, с. 278].

до Міністерства Торгівлі та Промисловості на «представленіє у штати», інші утримувачі навчальних закладів відпускати І. М. Трубу також не поспішали. Іван Михайлович був у відчай: від втоми, він вже думав покинути вчителювання.

З подачею його документів на «подання» у штати – був не впевнений у позитиві наслідків. Сподіваючись на отримання роботи на державну службу в управлінні Катеринославської Залізниці – справа тягнулася: ходив за протекцією до Фовицького[4**], прохав протекції у Єворницького....». (Листи І. М. Труби з Катеринославу до Віри Петрівни в Петербург від 10/V – 08 р., та від 19/V – 08 р. [ПАА], ([3]*, Яворницький Д. І. (змінив прізвище з Єворницького*) [3]*, с. 501–505).

У І. М. Труби залишається ще проблема житла, «...бо усе суттєво дорожчає – за квартиру хазяїн вже теж набавив». І. М. Труба домовився з М. В. Масловим, що той перейде в його оселю, а до Маслова перейде Іван Данилович (рідний брат Іллі Даниловича Вирви* – ([3]*, І. Д. Вирва, с. 144–149), бо той не ладить з господаркою помешкання....«Згуртувалася така українська спілка (усе свої люди, хоч половину ти мабуть і не знаєш) котра дума купити невеличке місто (під будівництво), збудувати будиночок і жити собі, щоб не платити хазяям скажених грошей, бо усі хазяїни набавляють... От же по цій справі я і бігаю, або міркую трохи не усі дні: то шукаю місто, то робимо план, то пишемо листи, то складаємо промови (звернення); багато іншого робимо... (щоб Петрова ([4]*, с. 278) не надула!)» (з листа І. М. Труби з Катеринославу до Віри Петрівни у Полтаву від 19/V-1908 р. [ПАА]). Щоб менше витратитися на житло. Маслови перебралися до квартири Труби, сам живе в купі з Ів. Даниловичем (з листа І. М. Труби з Кате-

**Фовицький Олексій Леонідович, утримувач приватної чоловічої гімназії з правами для учнів (на рогу Проспекту і Хрестової вулиць, буд. Рагинського) [4, с. 269]; нині на рогу пр. Яворницького та вул. Василя Чаплєнка)

ринославу до Віри Петрівни у Полтаву від 24/V-1908 р. [ПАА]). З посадою в Управлінні залізниці є надія, із затвердженням у штати нічого не відомо». (Відомо, що у 1918 році Івана Михайловича Трубу було призначено Товаришем (заступником – *прим. автора*) Міністра Торгівлі і Промисловості* по справах освіти, бо так поважали Івана Трубу як діяча культури в міністерстві *(Газета «Народная Жизнь», № 51, 21 {8} квітня, 1918 року). Та від цієї посади він відмовився, оскільки того часу був захоплений справами українізації Катеринославського краю, як губернський Комісар Освіти). Його проблема із житлом залишається не вирішеною, місто про яке дбала «українська спілка» увійшло з її рук, та до того часу він (І. М. Труба) буде жити у Богуславських ([3], Богуславський М. О., с. 126–133); (лист від 13/VI-1908 р. І. М. Труба з Катеринославу до Віри Петрівни у Полтаву [ПАА]). Майже за рік по родах другої дитини – доньки Олесі, Віра Петрівна залишила її у катеринославських друзів – Ємців ([3], Ємці, с. 192–203), а сама з хворим Юрком поїхала до Петербургу на консультацію до лікаря (картка І. М. Труби з Катеринославу до Віри Петрівни на адресу до Теремовських у Петербург, від 29/IV-1909 р. [ПАА]). В наступному листі за тієї ж адресою, поради І. М. Труби до Віри Петрівни : на звороті з Петербургу заїхати в Сосницю, (батьки Івана Михайловича мешкали в місті Сосниця Чернігівської губернії) домовитись з батьками про Юрка (на усе літо), з'ясувати: про плани ремонту їх хати у городі, про дачу на В'юнищі (околиця Сосниці де родина Труби мала дачну ділянку), розміри земельних ділянок належних батьку, їх вартість, та багато з цим пов'язаного іншого. У лікарів уточнити перспективи за сина; висловлює один із варіантів в перспективі побудуватися в Сосниці (Лист Івана Михайловича з Катеринославу до Віри Петрівни в Петербург від 02/V-1909 р. [ПАА]).

...«Рано приїхала в Сосницю»: І. М. Труба ще без грошей і без квартири, донька у Ємців «– відвідую, здорова»

(Картка Івана Михайловича з Катеринославу до Віри Петрівни в Сосницю від 6/V-1909 р. [ПАА]); І. М. Труба живе досі у Онуфрієвича, обідає у Богуславського ([3], Ліпківський С. О., с. 283–286; Богуславський М. О., с. 126–133) (Картка Івана Михайловича з Катеринославу до Віри Петрівни в Сосницю від 30/V-1909 р. [ПАА]).

В листі роздуми про квартиру за для сім'ї, щоб достатньо була площею та ближче до Управління (Залізниці – де він вже також служить); чекає прибавку до зарплати; Петрова [4, с. 278] пропонує уроки фізики, та дуже важко одночасно до Юдкович [4, с. 279] і до Петрової [4, с. 278]. «Я як звичайно теліпаюсь то на службу то на постройку?» (мабуть Іван Михайлович розпочав будівництво власної оселі на вул. Пороховій, 22), або на мануйлівську «Просвіту», або до Єфремових [8] (*прим. автора*)) (Лист Івана Михайловича з Катеринославу до Віри Петрівни в Сосницю від 02/VI-1909 р. [ПАА]).

Іван Михайлович збирається 24-го (червня) вечером в Сосницю на 2...3 дні, «...бо 30-го треба на службу. Ідуть іспити в гімназії. Із 29-х шестеро залишилися на 2-й рік, 5 получили медалі (Картка від Івана Михайловича з Катеринославу до Віри Петрівни в Сосницю від 20/VI-1909 р. [ПАА]) (питає: «пиши: як ти доїхала, чи видужала дочка?») (Мабуть переплутав із с сином (Прим. автора))...», Ємці сердяться....».

З наступного листування стало зрозуміло, що Іван Михайлович вже у 1909 році надумав і заклав будівництво власної оселі. На літо Віра Петрівна взяла до себе в Сосницю і доньку Оленку але гроші, які вона мала на утримання, майже скінчилися, а треба ще знову їхати у Петербург до лікаря, і вона скаржиться на це чоловіку, та той виправдовується, що сам чекає борги до себе – від Єфремова*, [3,* Єфремови, с. 202–208], з гімназії, за понадпланові, «на які я сподіваюся..., та частку свого боргу – вже повернув», а крім того:... «Купив собі 3 хустки, 2 пари носків, галстух, ботинки – за 7 карб. 75 коп., зонта,

навіть зонта – шовкового за 4 карб. і щодня ношу його на службу, а дощу нема й нема (звітує дружині)... Гроші пришлю тобі 1-го числа ще й більше ніж обіцяв, тільки ти напиши скільки тобі треба... З квартирою дуже тяжко, багато бажаючих. Ємці лаяли мене за те що я відмовився від їх подарунка – шматка землі під своє будівництво на їхній ділянці. Дорошенко* теж тут [3, * Дорошенки, с. 182–189]. Єфремови уже з тиждень, як перебрались. Несподівано, жінка (Єфремова) задоволена з будинку і дуже щиро поїть мене чаєм, як я приходжу доглянути за дрібницями, які ще не скінчені (в серпні цього (2019) року мине 110 років будинку Єфремових який з небагатьох, що зберігся з тих, які згадуються в статті «Рука Івана Труби» [8, с. 235], на колишній Архієрейській вулиці (пізніше вул. Дмитра Донського» [12], нині вул. Дмитра Донцова, будинок, що зберігся). P.S. ... в неділю у гімназії робив іспити до 2-х годин : прохають взяти і фізику, і космографію і арифметику. Але ж не хочеться!» (з листа І. М. Труби з Катеринославу до Віри Петрівни в Сосницю від 26/VIII-1909 р. [ПАА]).

План першої з будівель колективного призначення з описом розташування приміщень зустрічається в листі Івана Михайловича до катеринославського члена Просвіти Миколи Лавроновича Кузьменка від 30.X.1907 року, якій крім плану майбутньої Мануйлівської «Просвіти» на передмісті Катеринослава, що з залом на 500 душ, із приміщеннями для артистичної кімнати, сцени, сінами, додатковими кімнатами для бібліотек, в тому числі для сторожа, чоловічою та жіночою уборних. План містить кошторис та повний розрахунок будівлі [ПАА] [М.Ч. і хто ще писав про цю будівлю [8]. Складає плани ділянок під будівництво власних осель вчителям Катеринославу, в тому числі Ємцям (лист до Віри Петрівни 7.VII.1908 р. з Катеринославу [ПАА]), який був затверджений в 1909 році (лист до Віри Петрівни в м. Сосницю 08.VIII.1909 р. [ПАА]). Взагалі діяльність просвітян з якими так чи інакше були пов'язані життя і

діяльність Труби І. М. висв'ячені в працях : Чабан М. П. ([3], Емець Галина Миколаївна та Ємець Максим Кузьмич, с. 192–202 [Текст]. / М. П. Чабан // Діячі Січеславської «Просвіти» (1905–1921, М. П. Чабан; вступ сл. І. Дзюби. – Київ : Укр. Журналіст, 2002. – 535 с.). А зокрема архітектурно будівельна діяльність – в бібліографічному довіднику «Українське Обличчя Катеринослава» – серія: Архітектура Дніпропетровська – Вид-во Дніпропетровської обласної універсальної наукової бібліотеки. – Дніпропетровськ, 2003. 46 с.; також [8].

В той час, як Віра Петрівна з двома дітьми – Юрком та Олесею перебувають у батьків в Сосниці, Іван Михайлович заробляє непохитною працею на ниві освіти. В гімназії у неділю приймає іспити, йому додатково пропонують взяти уроки фізики, космографії, арифметики. Він їздить наглядати до будівництва Мануйлівської «Просвіти», ходить наглядає за доробками будівництва свого проекту до Єфремових, де господиня «...щиро кожного разу поїть його чаєм» та за будівлю оселі нахваляє. Працює в Управлінні Залізниці. За зароблені гроші «купує собі 3 хустки, 2 пари носків, галстух, ботинки за 7 карб. 75 коп., зонта, навіть зонта шовкового за 4 карб. і щодня носить його на службу, «а дощу нема й нема...». Розраховується із своїми боргами та відправляє гроші дружині на утримання сім'ї (з листа до Віри Петрівни від 26.VIII.1909 р. [ПАА]). Приїхав до Катеринославу товариш по Петербургу – Дмитро Дорошенко, восени 1909 року відбулося «бучне молебство – закладка Мануйлівської «Просвіти», Іван Михайлович склав проект будівництва оселі Ємцям на лівому березі Дніпра. Власного житла родина ще не має, Віра Петрівна з сином Юрком на консультації у лікарів в Петербурзі та мешкає у Теремовських. Голова родини перебуває у друзів – просвітян (Богуславських) та в пошуках тимчасової оселі. ([ПАА] поштова картка І. М. Труби з Катеринославу до Віри Петрівни в Пітербург від 05.IX.1909 р.)

Врешті, навесні 1910 року Іван Михайлович починає будівництво власної

оселі із залученням в допомогу свого батька Михайла. Разом із товаришем по «Просвіті» Миколою Богуславським, отримують (треба вважати що не без сприяння керівництва Управління Катеринославської Залізниці, де обидва працювали у цей час) поруч земельні ділянки по вулиці Пороховій за номерами 22 та 20 відповідно, і разом будують власні будинки.

Свій будинок Труба спроектував в стилі Українського модерна, двоповерховий [8]; Будинок М. Богуславського по скромніший – одноповерховий, під шлаковою черепицею. Обидва мали багато спільних технологічних та конструктивних особливостей: шлаковий, битий – фундамент, із шлакової цегли кладеної на вапні, та дещо інше...

Богуславські перебралися до себе, на початку літа, а родина І. Труби аж восени 1911 року.

(Листи І. М. Труби з Катеринославу до Віри Петрівни в Сосницю від 18/V-1910 р.; та від 28/V-1911 р. до Петербургу відповідно, [ПАА]).

Щоб раніше розквітатися з боргами за кредит на будівництво, Іван Михайлович одночасно з власним будівництвом, на

замовлення виконував плани та складав сміти будівництва друзям та іншим людям.

Одночасно, окрім Управління Катеринославської залізниці, додатково до перелічених раніше учбових закладах, із січня 1911 року працює викладачем геометрії та фізики у тільки-но зорганізованих в Катеринославі Технічних Курсах В. Х. Коробочкіна.

Довідник «Весь Екатеринослав» за 1911 рік, видання Л. І. Сатанівського, на с. 212–213 [9] оповіщає, що Перебуваючи при Міністерстві Торгівлі і Промисловості по навчальному відділу, Катеринославські Технічні Курси (КТК) В. Х. Коробочкіна, на вулиці Воскресенська, 8, на рогу з вулицею Тихою, (нині вул. Мечникова [12]) із січня цього року почали своє існування.* (*переклад з російської мови – автора).

Висновки. Проаналізував життєвий шлях І. М. Труби, можна дійти висновку про його значимість як особистість в багатогранності діяльності не лише для Катеринославщини, але й для усїєї України, українського народу, – для Українців. А можливо, й ширше...

Далі буде – в наступних випусках «Українського журналу будівництва та архітектури».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Матросов Я. М. .Сподвижник української справи на Катеринославщині Іван Михайлович Труба (1878– 1950). Українська Біографістика НАНУ : збірник наукових праць інституту біографічних досліджень НАНУ-2015. Вип. 12. Київ : Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського, 2015. С. 251–282.
2. Воронова А. А. Труба Иван Михайлович. Технологический институт им. Ленинградского совета рабочих, крестьянских и красногвардейских депутатов. Вступительная статья. 1928. Т. I. С. 722; Т II. С. 359. Санкт-Петербургский Технологический институт.
3. Чабан М. П. Діячі Січеславської «Просвіти» (1905–1921). Труба І. М. Київ : Укр. Журналіст, 2002. С. 445–451.
4. Календарь – Ежегодник Приднепровье : довідник. Видання А. Авчиннікова, 1911.
5. Весь Петербург : довідник. Видавництво С. А. Суворіна, 1917.
6. Гинзбург А. М., Кириков Б. М., Федоров С. Г., Филиппова Е. В. Архитекторы-строители Санкт-Петербурга середины XIX – начала XX века : справочник. Междунар. благотворит. фонд спасения Петербурга – Ленинграда, Гос. музей истории Санкт-Петербурга; под общ. ред. Б. М. Кирикова. Санкт-Петербург : Пилигрим, 1996. 397 с.
7. Иван Труба. Историческій очеркъ развития и деятельности Полтавского Общества Взаимного Страхования отъ огня имуществъ. (Съ 1 ноября 1863 г. по 1 января 1904 г.). Полтава : Электричesk. типолитография И. А. Дохмана, 1906. С. 80. 175 с.
8. Старостін В. С. Столиця степового краю. Нариси з історії міста. Дніпропетровськ : ВАТ «Дніпрокнига», 2000. 280 с.
9. ДАДО. Весь Екатеринослав : довідник. Видання Л. И. Сатановського, 1911 р. С. 212–213.
10. ДАДО. Весь Екатеринослав : довідник. Видання Л. И. Сатановського, 1912 р. С. 225–226.
11. ДАДО. Весь Екатеринослав : довідник. Видання Л. И. Сатановського, 1913 р. С. 218–219.

12. Стародубов А. Ф., Самодрига В. В., Иванов С. С. Пам'ять історії – м. Катеринослав (м. Дніпропетровськ) за літературою та споминами. Дніпропетровськ : «Дніпро-VAL», 2011. 212 с.

REFERENCES

1. Matrosov Yar.M. *Spodvignyk ukrainskoyi spravy na Katerynoslavshhyni Ivan Mixajlovich Truba (1878–1950)* [Supporter of the Ukrainian cause in the Ekaterinoslav region Ivan Mikhailovich Truba (1878–1950)]. *Biographistica ukrainica Nacional Academi Nauk Ukraine Nacional Bibliothek Ukrainje imeni V.I. Vernadskogo : zbirnyk naukovyx prac Instytututu biographichnyx doslidgen-2015* [Ukrainian biography : collection of scientific works of the Institute of Biographical Research-2015]. Iss. 12, Kyiv : Vernadsky National Library of Ukraine, 2015, pp. 251–282. (in Ukrainian).

2. Voronov A.A. *Truba Ivan Mixajlovich. Texnologicheskij insnitut imeni Leningradskogo soveta rabochix, krestyanskix end krasnogvardejskix deputatov* [Truba Ivan Mikhailovich. Technological Institute named after the Leningrad Soviet of Workers 'and Peasants' and Red Guard's Deputies]. Vol. I, p. 722; vol. II, p. 359, 1928. Saint-Petersburg Institute of Technology. (in Russian).

3. Chaban M.P. *Diyachi Sicheslavskoyi “Prosvity”(1905–1921.) Truba I.M.* [Truba Ivan Mihajlschvich. Figures of the Sicheslav “Enlightenment” (1905–1921)]. Kyiv : Ukrainskyi Zhurnalist Publ., 2002, 535 p. pp. 445–451. (in Ukrainian).

4. *Kalendar – Ezhegodnik Pridneprovje : spravochnik* [Calendar – Yearbook Pridneprovje : Reference book]. A. Avchinnikov Publ., 1911. (in Russian).

5. Suvorin S.A. *Ves Peterburg 1911–1917 : spravjchnik* [All Petersburg 1911–1917 : Reference book]. S.A. Suvorina Publ., 1917. (in Russian).

6. Ginzburg A.M., Kirikov B.M., Fedorov S.G., and Filippov E.V. *Arxitektory-stroiteli Sankt-Piterburga serediny XIX- nachala XX veka : spravochnik* [Architects-builders of St. Petersburg in the middle of the 19th and beginning of the 20th century : Directory]. Gen. ed. by B.M. Kirikova. International Charitable Foundation for the Rescue of St. Petersburg – Leningrad. State Museum of the History of St. Petersburg. Pilgrim Publ., 1996, 397 p. (in Russian)

7. *Truba Ivan. Historicheskij Ocherk razvitiya end dejatelnosti Poltavskoho Obshhestva vzaimnoho Straxovanija ot ohnja imushhestv (s 1 november1863 j. end 1 januar 1904 j.)* [Historical sketch of the development and activities of the Poltava Society for mutual property fire insurance (from November 1, 1863 to January 1, 1904). Poltava : Elektricheskaya typolitografia I.A. Dokhmana Publ., 1906, p. 80, 175 p. (in Russian).

8. Starostin V.S. *Stolycj stepovoho kraju. Narysy z historij mista* [The capital of the steppe region. Essay on the history of the city]. Dnipropetrovsk : OJSC “Dniproknyha”, 2000, 280 p. (in Ukrainian)

9. Satanovskij L.I. *Ves Ekaterinoslav : dovidnyk* [All Yekaterinoslav : directory]. 1911, pp. 212–213. (in Russian).

10. Satanovskij L.I. *Ves Ekaterinoslav : dovidnyk* [All Yekaterinoslav : directory]. 1912, pp. 225–226. (in Russian).

11. Satanovskij L.I. *Ves Ekaterinoslav : dovidnyk* [All Yekaterinoslav : directory]. 1913, pp. 218–219. (in Russian).

12. Starodubov A.F., Samodryha V.V. and Ivanov S.S. *Pamjat Historii – m. Katerynoslav (Dnipropetrovsk)za literaturoyu ta spomynamy* [Memory of history – Katerynoslav (Dnipropetrovsk) by literature and memoirs]. Dnipropetrovsk : “Dnipro-VAL”, 2011, 212 p. (in Russian(in Ukrainian));

Надійшла до редакції 31.03.2021.